

ÉLET ÉS VALLÁS

SZERKESZTI
Dr. PRÖHLE KÁROLY

1. SOROZAT

1. FÜZET

ÚJ ÉLET

ÍRTA

KAPI BÉLA

Budapest 1934

A LUTHER TÁRSASÁG KIADÁSA

BEVEZETŐÜL.

A régi mithos szerint Theba kapujánál egy rettentetes szörnyeteg, a Sphynx tanyázott. Az arra menőknek az ember rejtvényét adta fel s azt kérdezte tőlük: mi az, ami reggel négy, délben két, este pedig három lábon jár?... Azt pedig, ki nem tudott a kérdésre megfelelni, kegyetlenül megölte.

Ez az egyszerű primitív rege egy nagy életbölcsleti igazságot állít előnk. A bizonytalanságok, sejtelmek és ígéretek rózsaszín ködében mindenjáunk előtt ott lebeg Theba, az Élet városa, de kapuján csak az léphet át, ki helyes felelettel meg tudja oldani az életnek, ennek a rejtvényes Sphynxnek problémáját s bizonysságot tud tenni önmagáról és emberi hivatásáról.

Amint így csendes filozofálással elgondolkodom a mithikus regén, lassanként nem a Sphynx kérdésében, hanem magában a kérdezőben látom a lényeget. A Sphynx veti fel a kérdést. Emberi és állati testrészekből összetett szörnyeteg. Feje lágy vonalú leányfej, fehér homlokán az ártatlanság ragyog, kék szeméből pedig a görög ég tiszta képsége sugárzik. Teste azonban a vérengző oroszlán törzse, mely a föld porában csúszó rettentetes sárkányfarokban végződik. Ez az ég és föld alkatrészeiből összegyűrt szörnyeteg veti minden ember lelke küszöbére a komoly kérdést: „Ki vagy és mit akarsz?” . . . Elgondolkodom ezen a csodálatos összetételek s egyik kérdés a másikat kergeti lelkemben: Hogyan egyesül egymással a Sphynx emberi

és állati része? Melyik lesz a győz? A szelíd vonalú leányfej, avagy a marcangoló oroszlánköröm? Mi benne az uralkodó: A hófehér homlok mögött felrajzó fehér gondolat, a kék ég mosolygását visszatükröző ártatlan tekintet, avagy az oroszlántörzs minden lebíró ereje s a sárkányfarok jobbra, balra csapkodó rettenetes hatalma? Tovább fűzöm gondolataimat. Mi az élet? Az országút szélén prédára leső banditáskodás, avagy a lélek uralmával az állati erőt rabságba hajtó lelki hatalom? Porhoz kötöttség, megalkuvás a piszokkal, sárban, iszapban, zsombékos ingoványban rejtozkodés, avagy öntudatos, erős akaratú legyőzése a vele növekedő gyarlóságnak s a tudás és hit kettős szárnyán magasba emelkedés?

Az eddig mondottakból három következtetést vonok le. Az első: életem problémája nem közönyös, hanem életbevágóan fontos reám nézve. Nem minden, hogy mi vagyok és mivé kell lennem, honnan jöttem és hová kell mennem? Nem lehetek a föld porához bilincselt rabszolga, kit az érzékitég kötelékei az ember műveltségi álarca alatt állattá alacsonyítanak. Nem lehetek az országút szélén álldogáló hitvány koncléső senki. Nekem el kell jutnom az „Elet városába”. Ez életcélom, emberi méltóságom és életboldogságom. — A második következtetés az élet-probléma megoldásának módját mutatja. Ha meg akarom oldani saját életem problémáját, akkor erősítenem kell életemben az isteni vonásokat. Az érzéki erőket nem törölhetem ki, mert ezek hozzá tartoznak lényemhez és az engem körülvevő világ adottságaihoz. De az érzéki erők felett uralomra kell vinnem lelkemet. Új életet kell teremtenem, melyben van por fölé emelkedés, isteni gondolat, lélekuralom. — A harmadik következtetés: az élet országútján mindenkitünknek el kell haladnia az örök Sphynx előtt. minden embernek állást kell foglalnia saját problémájával szemben s felelnie kell a felvetett

életkérdésre. Az élet problémája örök probléma. Nemcsak a filozofáló gondolkodóké, nemcsak a művelt, szép lelkeké, hanem minden emberé. Mindig is probléma marad, melyre folyton válaszolunk s válaszadásunk mégis csak a sírnál nyer teljességet. Az élet nem befejezett egész, hanem folytonos levés. Nem kész dolog, hanem állandó küzdelem. Senki sem mondhatja: én már készen vagyok, leszámoltam a kérdéssel, megadtam a választ, minden befejeztem. Minél több az ember életarculatján az égi vonás s minél nagyobb hatalmat vesz az a földi vonásokon, annál inkább küzdelemmé teszi életét, tusakodik, harcol, pusztít, rombol s önmagát neveli, hogy az legyen, akinek lennie kell: az új életű ember.

Ezt a lelki vergődésben, akarattusakodásban és isteni kegyelemben megszülető új életet állítom szemünk elé ... Megmutatom az ember végzetét, mely élete útján sötét árnyként nyomon kíséri, végzete isteni megoldását, mely a saját maga által megadható sorsa fölé emeli, megmutatom életcélját, rendeltetését, az előtte tornyosodó akadályokat, az előrehaladást biztosító erőket s nagy vonásokban megrajzolom azt az új életet, melyben az új életet teremtő isteni kegyelem hivatást és boldogságot, kötelességet és szabad önmaga-felajánlást egy hatalmas egységbe foglal össze.

Ennek a nagy kérdéskomplexumnak tárgyalásánál a tékozló fiúról szóló örökszép példázat vezetésére bízom magamat. (Luk. 15, 11—24.) Néhol elrejtőzködik szemünk elől, mint a búvó patak az erdős domb szelíd hajlásai között. De aki nemesak szemével, hanem lelkével is néz, az jól tudja, hogy az igazság büszke szálfája, az életbölcseség kicsiny fűszála s az életszépség kelyhet nyitó szerény virágocskája, mind egyformán az örök, tiszta-vízű csermelyből nyerik élet-erejüket.

I. Isten nélküli élet.

1. Jézus példázatában így szól hozzánk: „Egy embernek vala két fia. És monda az ifjabbik az ő atyjának: Atyám, add ki a vagyonból a reám eső részt. Es az megosztá köztük a vagyonat. Nem sok nap múlva azután a kisebbik fiú összeszedvén mindenét, messze vidékre költözék.”

Megtörtént a szakítás. A közeli lankás dombon egy ember áll a hajnali napsütésben. Amint lábagyöke-rezeten, mozdulatlanul kelet felé tekint, olyan, mint a magánosan álló, egyenes törzsű cédrus a büszke hegycsúcsen. Mögötte nagy csendességen alszik az udvarház. Az olajfa ezüstös lombjai közül most röppenek szét a madarak. A mandolavirág pirosló kelyhére harmatcsepp-gyöngyöket hullat egy láthatatlan isteni kéz. Csendes szellő ébred, köröskörül rejtelmes élet bontogatja szárnyát. 0 meg mozdulatlanul áll, arcán a kelő nap bíbora. De lelke mélyén bilincselt szenvédélyek viharzanak s ereiben lázasra izzik az életkedv. Tekintete szomjasan issza az első napsugarat. Kelet felé fordul s ölelésre tárja karját. Itthon bilincset ver akaratára az apja parancsoló szava, korlátozza a közelsége, még a tekintete is. Amott egészen más élet vár reá. Ott kél az Élet Napja! Ott verőfényben úszik a bársonyos mezőség, száz pompájukban nyílnak a virágok, kergetőznek a hímes szárnyú pillangók, ott a szabadság levegője áramlik! Ez az élet, az önálló, szabad, független, az egyéniséget érvényesítő, az akadályokon önmagát diadalra vivő emberi élet! ... Mögötte szunnyad a régi udvarház. Szunnyad az élet. Alszik minden. És ő nem látja, vagy nem akarja látni, hogy a behunyt-szemű ház belső szobájában, asztalra borultan, elfojtott zokogással sír egy ember. Az édesapja. Egy pillanatig még mozdulatlanul áll a lankás dombon, azután megindul a hajnali napsütésben kelet felé.

Kicsoda ez az ember? A példázatban nincsen neve. De azért tudjuk, hogy nem álomhős, nem rege-alak. Nem „Senki”-nek hívják. A neve: „Mindenki”. Én, te, mindenki. Az örök ember. mindenki, aki magában hordozza emberi hivatását, emberi balvégzetét és emberi méltóságát.

2. Az ember hivatása, célja, rendeltetése, méltósága mind egytől-egyig az ember lényegében gyökerzik. Egész élete tehát aszerint formálódik, miben ismeri fel saját emberi lényegét.

A materializmus álláspontján az ember semmi más, hanem egy élő, mozgó sárdarab. Büchner azt mondja, hogy „a természet önmaga hoz létre és önmaga emészti meg mindennt. A természet a kezdet és a vég, a keletkezés és a halál. Saját erejéből teremtette az embert és saját erejéből megsemmisíti.” Mi vagyok tehát? Vegyi erők összetétele? Egy végrehajtott chémiai képlet? Egy sárdarab, melyben a mindenható anyag értelmi, ítéleti és akarati funkciót teljesít s mely nevetséges semmivé csuklik össze, mint a törrött rugójú automatababa?

Aki lelkét valaha léleknek érezte s elolvasta a lelkébe írott örökévaló betűket, azt ez a materialista felfogás egy pillanatra sem elégítheti ki.

Az ember lényegének nincsen fenségesebb meghatározása, mint a teremtés történetének ez a néhány szava: „Teremte Isten az embert az ő képére és hasonlatosságára, hogy uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, mind az egész földön.” Ez az ember leghatalmasabb apológiája és legtartalmasabb etikája. Egyetlen téTEL az egész: téged az Isten saját képére teremtett, bensődbe az ő képe van felírva, lelkedben az ő lelke él. Életfeladatod: tégy mindennt, ami megerősíti benned az Istenhez való hasonlatos-

ságot és tartózkodj mindenről, ami elhomályosítja benned a teremtő Isten képét.

Az embert tehát uralomra teremtette az Isten, de ezt az uralkodást az Istennel való életközösségen kell folytatnia. „Minden a tiétek — mondja az apostol — ti pedig Krisztuséi vagytok!” Az egész világmindenség az emberé. Dacos homlokával, gyeplőtartó erős kezével úgy áll letűnt világok sírhalma s alakuló világok bőlcsoje felett, mint a világmindenség koronázatlan ura. Parancsol a villámnak, megállítja sietős útján, acélhuzalba szorítja, vasszekere elé fogja, dologzat, világít, melegít vele, Lehatol a föld mélyébe s a geológia évmilliós, réteges könyvének titkait kiolvassa. Leméri az égitestek távolságát, egymáshoz való viszonyát, bontogatja „hétpécsétes rejtelmek titkát s megállapítja a világmindenség törvényes rendjét. Ura a szellemi világnak: figyel, gondolkodik, ítélez, határoz, végrehajt. Ura az erkölcsi világnak: a szolgaság kényeszerbilincsét lerázza, emberi szabadsággal határoz, szabadon választ jó és rossz között s akaratát teszi királlyá öönünelete trónusán. Amint előttünk áll egyenes, sudár termetével, magasan ívelt homlokával, a lélek tüzében égő szemeivel, arcvonásában az elhatározás és kivitel energiájával, megvalósítva látjuk az első kulturparancsot: Uralkodjál a földön!

De ennek az első kulturparancsolatnak megvan a maga kiegészítő tétele: „Minden a tiétek, ti pedig a Krisztuséi vagytok!” Az ember a Krisztusé. És ez a második téTEL az elsőnek nemcsak korláta, hanem egyszersmind mélysége és új világa. Lelkében a teremtő Isten lelke lüktet. Teste nem hitvány sártömeg, hanem a lélek temploma. A testnek, léleknek minden ereje és képessége, a legdurvább fizikai erő s a legsodálatosabb hajszálfinom lelki képesség a Krisztusé. Nem korlátlan tulajdon, hanem határozott célú, isteni rendeltetésű, számadási kötelezettséggel járó tulajdon.

Élete egy isteni parancsolat végrehajtása. Élettartalma: kötelességteljesítés; életértéke: önzetlen szeretet; életbölcsesége: nem uralom, hanem szolgálat.

Az ember élete tehát az Istenkel való életközöségen bontakozik ki fenséges pompájában. Az egész élet az Istenben való közösségből nyer fényt, tartalmat és emelkedettséget. Ez az életközösség dönti el az élet legelső és legnagyobb kérdéseit. Ez határozza meg, mit jelent tenéked a te tested: hús és vér, az érzéki élet élője, avagy a lélek temploma? Mit jelent tenéked a vagyon: az önzés, avagy a szeretet eszköze, egoízmusod, avagy szociális altruizmusod fegyvere? Mit jelent tenéked a te életidőd: eltöltőd, avagy felhasználod? Micsoda erőkkel rendelkezel? Van fizikai erőd, mely izmaidban, inaidban, vérereidben lüktet. Értelmi erőd, mely agytekervényeid sejtjeiben rejtőzködik. Van erőd, amit a természet ad, amit kifejtesz, fokozol, naggyá teszel. De érzel-e ezeken kívül látthatatlan forrásból táplálkozó, felülről eredő erkölcsi erőket is, melyeket emberéssel sem lemérni, sem magadnak megadni nem vagy képes? Mi az erkölcsöd: az emberi élettel szemben felállított emberi norma, vagy egy változatlan isteni törvény érvényesítése a te életedben? Mennyit ér a te erkölcsösséged? ... Menger azt mondja Uj erkölcestanában, hogy „az az ember erkölcsös, aki alkalmazkodik a társadalom hatalmi viszonyaihoz.” Ebben az alkalmazkodásban áll a te erkölcsösséged, avagy pedig abban, hogy az Istenben meglátott erkölcsi jót tiszta erkölcsi érzülettel megvalósítod a saját életedben?

Azt látjuk tehát, hogy az ember igazi élete csakis az Istenkel való közösségen fejlődhetik ki. Lehet ezen a közösségen kívül is emberi élet. Sőt lehet ebben az életben szépség, jóság, érték is. De ez mind csak esetleges és töredékes életérték. Az emberi élet teljeségét, az igazi erkölcsi szépséget, az élet lényegét, az

ember teljes hivatását csakis az Istennel való közöségen találjuk meg. Az igazi élet Istenben való élet. Akkor virágzik ki teljes szépségében, ha életünk emberi vonásain átvilágít, érvényesül, diadalmaskodik az örökkévaló Isten képe. Ez az igazi élet!

Mikor Konstantinápolyt a törökök a keresztyénektől elfoglalták, az Aja Szófia szent képeit vastagon átfestették. Évtizedek, évszázadok múltak. S íme a pogánná tett templom oltár feletti kupolájának vastag aranyozásán lassanként átvilágít egy régi, csodálatos szépségű kép; a töviskoronás Krisztus arca. Hiába festették át újra meg újra: a Krisztus arca megint csak átvilágított. Ez az emberi élet képe, Lelked az élő Isten temploma. Elszédíthet a bűnös világ, ideig-óráig pogány templommá teheted életedet, megtagadhatod örökkévaló isteni rendeltetésedet, a lelked oltár feletti kupolájára gazdag aranyozással festhetsz csábító, hitegető új képeket, lelkednek előbb-utóbb újra az Isten élő templomává kell lennie s a világ bűnös, hazug képein újra át kell világolnia a minden átragyogó diadalmas képnek: a Krisztus töviskoronás arcának. Eletünk értéke, boldogsága s a közre való áldásos hatása ettől függ.

De ne felejtsük el, hogy az Isten nem holt dogmatikai fogalom, nem elvont filozófiai abstraktum, hanem örökkévaló, élő személyes lény. Isten a mi összes eszményeink, összes erkölcsi valóságaink foglalata. Ha megtagadjuk az élet erkölcsi eszményeit, megtagadtuk az Istant. Ha kilépünk az erkölcsi világ határainból, úgy kilépünk az Istennel való életközösségből. Amint eltávolodunk az erkölcsi valóságok foglalatától, úgy elhalványodik rajtunk az Istenből kiáradt világosság és lassanként elsötétedik életünk, mint ahogyan a hold kialudt fekete kráterré lesz, mihelyt a nap fényéből nem hull reá világosság. Hangsúlyozva mondom: ne abstraktumot, hanem valóságot keress, ne

száraz formát, hanem lényeget és életet. Ha az Istenet abstraktummá teszed, könnyen Isten nélküli életet élsz, jóllehet Istennel közösségen gondolod magadat. Ha kiszakítod őt életed teljességből, templomba zárod, szer-tartásokba sürited s nem viszed bele az ő lelkét egész életedbe, minden életerőd minden megnyilatkozásába, akkor könnyen önmagadat csalod meg s a felfogásod szerinti Istennel élve az igazi Istennel nem lesz közös-séged.

3. Az Istennel való életközösségeink megszakí-tását bűnnek nevezzük. Az élet kiszakad az Isten ha-tásköréből. Az ember megtagadja hivatását, rendelte-tését, emberi lényegét. Életideál és életvalóság össze-ütköznek. Az élet kupoláján elhomályosodik a Krisz-tusarc. Az ember lefejtí magáról az apai ölelőkart, eltasítja az utat mutató jobbot, elnémítja az apai in-tést, saját akaratában keresi az erkölcsöt, boldogságot és érvényesülést. Mivel azonban az Isten nem elvont abstraktum, hanem az erkölcsi eszményekben reali-zálódó valóság, azért bűn minden, ami minket emberi lényegünkkel s az erkölcsi világrenddel, a szeretettel, igazsággal, erénynel, jósággal ellentéte helyez.

A modern ember nehezen tudja beilleszteni a bűn fogalmát azon életrealitások közé, melyekkel kénytelen számotvetni. Alapvonása szerint szkeptikus természetű s bizalmatlan a tudományos eszközökkel nem bizonyít-ható igazságokkal szemben. Túlságos magasra értékeli saját személyét és jelentőségét. Túlságos kevésre érté-keli a vele szemben érvényesülő tekintélyeket s még kevesebbre a láthatatlan tekintélyeket. Egyéniségek érvényesítéséből kultuszt csinál s függetlenségét bál-vánnyá teszi. Ezen világfelfogásban természetesen leg-elsatnyul és eltorzul a bűn fogalma. Ha a modern ember egyáltalában tudomást vesz róla, úgy azt egy-szerű emberi gyengeségnek tekinti. Gyengeség, mely

sajnálatot ébreszt. A bűnös ember beteg ember. Nem megvetést, hanem részvétet érdemel. Kiváltságos gazdag bűnösök előtt nem is a fegyház, hanem az előkelő szanatórium ajtaja nyílik meg s a szanatórium elveszi az elkövetett cselekedet megbélyegző karakterét. Elvész a bűn egységes megítélése. A társadalom kategóriákba sorol: kis bűn, nagy bűn, ez számít, az nem számít. És felejtik, hogy az erény, becsület, jellem oszthatatlan fogalmak és aki a törvény egy betűje ellen vétkezik, az vétkes az egész törvényben. A szekszuális élet etikája ellen vétkezés épen úgy jellembe vágó bűn, mint a sikkasztás, vagy hamis kártyázás.

A bűn eme modern felfogásával szemben szükséges a bűn helyes és komoly megvilágítása. A bűn nem műlő jellegű beteges tünet. Nem árnyék suhanása napsütéses falon. Hatása és jelentősége nem pillanatműlású. Nem egy kis erkölcsi fogyatkozás. Nem a szükséges jó deficitje. A bűn az emberi természet állandó, pozitív veszedelme, az ember lényegét megrontó, az egész emberi hivatást veszélyeztető hatalom. Egy modern etikus rámutat arra, hogy a bűnös akarattól nincsen akarathiányról szó, sőt inkább: a bűnös embernél nagyon sokszor gondolkodásban és cselekedetben megnyilatkozó heroizmusról lehet beszélni. A bűnben nem is az esik kifogás alá, ami hiányzik, hanem épen az, ami megvan, amit az illető bűnös ember követel, amire törekszik. Nem azért keletkezik, mert a természetes értékek hiányoznak belőlünk, hanem mert természetelleneset, illetőleg erkölcselleneset akarunk. Nem azért, hogy az istenit nélkülözzük, hanem mert Isten ellenes dologra törekszünk. Épen azért a bűn nem kiegészítést, hanem kiirtást követel tőlünk. A bűn ezen komoly felfogása azután rávilágít a bűn súlyos következményére is. Ha ez a bűn lényege és jelentősége, akkor a bűn és a bűnösség által eléd dobott nehéz problémát nem oldhatod meg a magad erejével,

hanem rajtad kívül álló, felülről jövő lelki erőkre, emberi lehetetlenségek között isteni lehetőségekre van szükséged. A bűn problémáját csak Istenrel való közöségben oldhatod meg.

Az a kérdés már most: hol vagy és hol állsz? Ott vagy Isten közelében? Hallod szavát, ismered akaratát, alkalmazod törvényeit, érzed keze vezetését, szíve apai szeretetét? Megörzöd apai örökségedet? Megvannak isteni eredetű életkincseid? A kérdésekre adott válasz az életbizonyság tételeiben bírja értékét. Az a kérdés, mit mond egész életed. A magánéleted, a hivatali munkásságod, az erkölcsöd, a lelki életed, gondolat- és érzésvilágod, a családi életed, a falak mögötti életed, a társadalomhoz, gyermekeidhez, szüléidhez való viszonyod. Nemcsak az, amit az emberek látnak és hallanak, hanem amit csak egy-kettő tud, vagy magadon, Istenen kívül senki sem tud.

Semmi sem olyan fontos az ember életében, mint hogy a bűntudatot felébressze saját lelkében. Az apostol azt mondja: „Mindnyájan vétkeztek és szükkölködnek az Isten dicsősége nélkül.” (Róm. 3., 23.) A „mindnyájan” szóban benne foglaltatik minden ember. Te is benne foglaltatsz. S az első lépés a bűn megértéséhez annak belátása, hogy én is a bűn halálma alatt állok. Nem azt tekintem bűnnek, amit én úgy sem teszek, hanem megkeresem magamban a bűnt, A bűnt a maga valósága szerint definiálom és nem az életemhez alkalmazkodó megalkuvás szerint.

A bűnt mint egy folytonos folyamatot látom magam előtt. Fekete, rettenetesen zúgó, minden szépet hullámaiba temető víztömeg. Magával sodor, árjával eltemet. De azután ezen az általános jellegén kívül fel kell ismernem azokat az egyes bűnöket is, melyeket saját akaratomból követtem el. Ezek a saját bűnös elhatározásom bölcsőben születtek. Talán csak egy szó, talán csak egy kifejezetten érzés, talán egy jóvátehe-

tétlen cselekedet. Bűn mindegyik. És mindegyik az én felelősségemet terheli, mert ide vezet a második lépés, a felelősségtudathoz.

Meg kell látnom a bűn halálos komolyságát. Nem játék, hanem tragikus komolyság. Lejtő, melyen nincs megállás. Ingoványos út, melynek zsombékjain legfeljebb előre lépegethet az ember, visszafelé sohasem. Samint az ingovány-járó mögött lassanként bezáródik az élet kapuja s szeme előtt, bárha láthatatlan, feltárul a halál torka, úgy a bűn kiveszi az életből mindenzt, ami annak maradandó értéket biztosít s beleviszi mindenzt, ami azt elértékteleníti és helytelen irányba vezeti. Kiveszi az élet lelkét, megtöri az akarat gerincét, ellenja az élet erkölcsi tartalmát. A bibliai kép vonásai lehetnek túlkemények: a lényeg igaz marad. Az Isten-től elszakadt ember lassanként minden életértékét elveszíti. Elveszíti kincseit, testi és lelki örökségét, élete tisztaágát, embertársai becsülését, szeretetét, végüi önbecsülését. Az Isten-től elszakadva nem képes kidolgozni önmagát, saját egyéniségett, nem tud az lenni, akinek lennie kellene, nem tudja embertársaival szemben kötelességeit a megfelelő mértékben teljesíteni, nem tudja sem önmagának, sem az emberi közösségnak a megfelelő ember-értéket biztosítani, mert hiányzik tápláló ereje: az Istenrel való állandó életközösség. A bűn előbb, vagy utóbb elvezet az élet csődjéhez.

És eljött egy este, melyen az a tékozló fiú, ki kevessel előbb arannyal átszött ruhában, drágaságokkal rakott társzerekkel és szolgásereggel jött el a régi, megunt udvarházból, rongyos ruhában, a kétségeesés tüzében égő szemekkel állott a sötétedő éjszakában. Amit önmagán átélt, az ugyanaz, mint amit most a szeme lát. Onnan a távolból ölelésre tárta karját a napsugárcsókolta kéklő bérchalmok felé. Azt hitte: a régi kötelék elszakítása, a függetlenség, a kénye-kedve

szerinti élet biztosítja boldogságát. És most elnehezedő lélekkel látja, hogy a napcsókolta hegyoldalon kiveszett a szőlő, a mezőség öntözőcsatornái bedőltek, az olajfáliget kipusztult. Sivár kopárság, pusztulás, éhség, lelkei elszorvadás, halál várakozik reá. Mire leszáll az éjszaka gyászfekete árnya, sírva borúi elrontott élete romjaira.

Kicsoda? Egy ember, akinek nincsen neve. És mégis nem mesék hőse, nem álmok álmodója, hanem az életvalóságok embere. A neve: mindenki De vájon a mindenki közül hány méri le élete tetteit, hány vet számot eltékozolt örökségével s hány borúi le csődbe jutott élete romjaira ezzel az egyetlenegy szóval: Én vagyok az az ember, Uram!

II. Az új élet útja.

Egy éjszaka telt el. Sötét, rettenetes. Hajnalébrédeskor ismét egy ember áll a reggeli napsütésben. Lelke» most is megborzong az átszenvedett rettenetes látományoktól. Az éjszaka sötét mélyéből fantasztikus szörnyek emelik feléje fejüköt. Tüzet fűvő mesealakok csattogó fogakkal rohannak feléje, keresztül gázolják, letapossák. Elete külső falai rettenetes recsegéssel össz-szeroppannak. És most lelke olyan, mint a jégverte mezőség, szíve, mint a kihalt temető. De mintha élete jelképét látná: a sötét felhőn át a felkelő nap bíbor-koronát rajzol a kopár berc sziklás fejére s megara-nyozza a szétdöntött romokat. A hajnal az ébredés. A napsugár az élet és világosság. A meseszörnyek menekülnek, az élet ébred, a világosság diadalmaskodik. Felkel a romok közül, bizakodva emeli fel fejét, azután ölelésre tárja karjait. De immár nem kelet felé, hanem arra felé tekint, ahonnan csodálatos fényesség világít: egy házfal, egy emberszem, egy édesapának a szíve...

A Mester folytatja a példázatot: „Mikor azután magába szállt, monda: Az én atyámnak mily sok bérse bővelkedik kenyérben, én pedig éhenhalok meg! Felkelvén elmegyek az én atyámhoz!”

És elindult a régi otthon s az új élet felé.

1. Az új élet felé vezető úton az első állomás két egymáshoz közel fekvő, egymástól mégis különböző tényezőből áll: A bűn-megismerésből és a bűn-beismerésből.

Mindenekelőtt meg kell ismernünk a bűnt a maga igazi mivoltában. Meg kell látnunk a bűn lényegét, annak pozitív realitását. Mindaddig egy gondolatnyi lépést sem tettünk az új élet útján, míg meg nem értettük, hogy a bűn nem képzelődés, nem az érzékenykedő lelkismeret túlzása, hanem valóság, letagadhatatlan életrealitás. Bűnös vagyok, mert ember vagyok. Ez az első téTEL. És csak ahol ez az első téTEL komolyan fennáll, ott lehet a másodikról, a harmadikról s az út utolsó állomásáról beszélni.

A bűn-megismerés elméleti dolog. Ha magamra alkalmazom és saját életviszonyaimra realizálom, akkor a bűn beismeréséhez érkezem. A bűnbeismerést a való és a követelt élet egybevetése hozza létre. Elvonul szemed előtt saját életed. Talán ifjúkorod ama időszakánál kezded, midőn az öntudatosság húzogatta lelkedbe s életed alakulásába erős vonásait. Ifjúkor kötelességek, szülőkhöz való viszony, a tanítókkal összekötő kapcsolat, az isteni örökség felhasználása, időmegbecsülés. Jönnek a későbbi évek. Az öntudatosság és felelősség vonásai erőteljesekké válnak. Életedet betölti a kötelesség és hivatás nagy gondolata. Dolgozásodban kényszer és önkéntesség, munkálkodásodban kenyérszerzés és hivatás egyesülnek. Értéked attól függ, melyikből mennyit adsz s végeredményben jobbá teszed-e az életet, avagy pedig azt csak kihasználod.

De mindezt keveslem- Ha meg akarod látni arco- dat: tükrbenézel. Es ha a te benső emberedet akarod megismerni, vájjon mit cselekszel akkor? Beletekintesz a társadalom köztudatának tükrébe. És rád tekint a modern ember arca, kedves, nemes, de egyszersmind eltorzított és bűnös jellemvonásaival. Önmagának él. Magán kívül keveset, vagy senkit sem ismer. Élet- célja a saját érdekkének érvényesítése s minden erejével önierdekét szolgálja. A lelkében zakatoló kérdés nem az, hogy mit adok, hanem, hogy mit kapok. El- határozásának tengelye: micsoda hasznott várhatok belőle. Az élet egyet jelent nála a földi léttel. Túlvilágot nem hisz, az örökkévalóságot és az örök ítéletet a legendák világába sorolja. Eszméi vérszegények, vagy egyáltalában nincsenek. Sivárrá váló életét élvezetekkel és érzéket csiklandozó szórakozásokkal tarkítja. És nemcsak a korszakra, hanem egyszersmind az emberre is jellemző, hogy a társas életben, az élvezetekben s a különböző szórakozásokban mindenütt az erotikus vonások lépnek előtérbe.

A társadalom köztudatának tükre ezt az emberarcot mutatja. De vájjon kielégíthet-e minket ez az arc? Vájjon ilyenek akarunk-e lenni? Vájjon ilyenné akarjuk-e tenni mi is az életünket? A társadalom tükre rossz, semmisítő meg. Tekints az igazság tükrébe s mérd életedet a Krisztus életéhez. Ha komolyan végzed ezt a munkát, úgy el kell jutnod azon életfejlődési ponthoz, melyen a bűnt nemcsak megismered, hanem be is ismered.

A bűnmegismerés és bűnbeismerés komoly munkát jelent. A felületes és könnyelmű emberek visszariadnak ettől a munkától. Féltik kényelmüket és nyugal- mukat. Pedig hiába, csak önmagukat csalják meg. Hiszen a bűn ténye nem a megismeréstől, hanem a bűn valóságától függ.

Az emberek nagy része nem is szakít magának időt arra, hogy ezen kérdéssel komolyan leszámoljon. minden egyére van idejük. Teljesítik hivatásukkal járó kötelességüket. Dolgoznak, robotolnak, szórakoznak, hajszolják az élvezeteket. Foglalkoznak irodalommal, művészettel. Színházba járnak, társaséletet élnek. Könyvet, újságot olvasnak. Csak saját lelkük legfontosabb kérdésével nem érnek rá foglalkozni. Találkoztam ezzel az ismerősömmel — mondják majdnem naponta —, beszélgettem ezzel a barátommal. De kérdezem: találkoztál-e már önmagáddal és beszéltél-e saját magaddal? Beletekintettél-e az igazság tükrébe, mely nemcsak a társadalom számára kicsinosított arcodat mutatja, hanem a Te igazi, benső képedet is. Mert a saját kényelmeden, közönyösségen, lelki kicsinységen keresztül előbb-utóbb el kell jutnod oda, hogy meglád a bűnt és pedig nemcsak magadon kívül, hanem megismerd a bűnt saját magadban is, megismerd saját bűnösséget.

Épen azért fontos, hogy bűnbeismerésed ne legyen csak általános, hanem részletező. Az általános bűnbeismerés a közös emberi sorsot mutatja. A bűnösségen általános emberi gyöngeséget lát s az ember lelkében sajnálkozó érzést ébreszt. A részletező bűnbeismerés ellenben kimutatja, hogy az ember bűnösségen az ember elhatározása és akarata a legerősebb rúgó. Ezzel együtt a részletező bűnbeismerés megnöveli az ember felelősséget.

2. Az új élet útján a második lépés a *bűnbánat* Jézus folytatja a példázatot: „Mikor azután a tékozló fiú magábaszáll, monda: az én atyámnak sok bérése bővelkedik kenyérben, én pedig éhen halok meg!”

A bűnbánat magábaszállást jelent. Enélkül új élet nem lehet. De csakis igazi bűnbánat vezethet el igazi új élethez.

Az igazi bűnbánat azonban nem jelenti a büntetéstől való féleelmet, hanem a kifejezés szószerinti értelmében a bűn feletti bánatot jelent. Aki csak olyan érzést tud felkelteni lelkében, mely a bűn következményét és pedig annak épen büntető következményét látja és ettől akar szabadulni, az nem ismerte meg a bűn igazi lényegét, sem annak a lélek feletti kárhozatos hatalmát. Aki tisztába jött a bűn igazi lényegével és jelentőségével, annak lelkét a büntől való szabadulásnak a vágya oly erőteljesen tölti el, hogy kész örömmel elvállalja a megérdemelt büntetést is, csak hogy a büntől megszabaduljon. Ne a büntetéstől való félelem alkossa tehát a mi bűnbánatunk alaphangulatát, hanem a mélységes fájdalom.

Az igazi bűnbánatból kihallatszik az ember lelkének sírása. Gyötrelmes lelki fájdalom. Az ember villélmény cikázásánál elhomályosítlan világossággá meglátja az Isten szeretetének bizonyásait. És ugyanakkor meglátja saját életének Isten ellen való hálátlanságait. De amint általában a vallási életben, úgy itt sem elegendő a bűn megismerésére vezető filozófiai okoskodás és nem elég az egyszerű morális itél-kezes. A szívnek kell megszólalnia. A tékozó fiú magábaszállása is főként a szív megszólalása volt. Enélkül sem bánat, sem fájdalom nem lehet. Ha tehát bűnbánatot akarsz ébreszteni önmagádban, úgy szólaltasd meg elsősorban a szívedet. Törd össze a kemény kérget, szüntesd meg semmibevező némaságát. Értesd meg vele, hogy néki meg kell tennie Isten iránti szeretettel, fájdalommal és meg kell szólalnia: Atyám, vétkeztem az Ég ellen és Te ellened! ... De a szív eme megszólalása az Istenhez való viszonyunk szerint igazodik. Ha Istenhez tartozásunk üres, külső formáság, akkor bűnbánatunk is üres külsőség lesz. Ez a lélek felületes érzése, mely az elénk diktált időben néhány pillanatra el fog minket. Ennek a bűnbánat-

nak nincsen őszinte tartalma. Az őszinteség ép úgy hiányzik belőle, mint az igazi lelki komolyság. Ha azonban Istenhez tartozásunk nem külső formaság, hanem belső valóság, ha mint élő személyes lények lépünk viszonyba az örökkévaló Istennel, akkor bűnbánatunkba is belehúzódik a lényeget alkotó legszűk-ségesebb vonás: az őszinteség és komolyság.

A bűnbeismerés, a bűnbánás, a bűnbánat után megbocsátó atyai kegyelmet remélünk. Bűnbánatunk tehát nem jaagtató sopánkodás, hanem a porból, a remény-ség erejével Istenhez való felemelkedés. Bűntudatom a porba dönt, de még a porban is érzem azt, hogy Isten gyermeké vagyok. Önerőmből felemelkedni nem tudok, de tehetetlenségeben is eltölti lelkemet a bizonyosság: Isten gyermeké vagyok. Bűnösségeim és bűnbánatom közepe tette is a keresztre tekintek s égen, földön át felém zeng a megváltó ízenet: Krisztus értem is meghalt!

Pál apostol szavában megnyugvást biztosító hit és bizonyosság rejtőzködik. „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk. Aki az ő tulajdon fiának nem kedvezett, hanem őt mindenjáunkért odaadta, mi módon ne ajándékozna vele együtt minden minékünk? Kicsoda vádolja az Isten választottait? Isten az, aki megigazít. Kicsoda az, aki kárhoztat? Krisztus az, aki meghalt, sőt aki fel is támadott, aki az Isten jobbján van, aki esedezik is érettünk.” (Róm. 8., 31.—34.)

Az isteni szeretet eme bizonyossága felemel a föld porából. Nem látunk minden elvészítve, Az atyai kegyelem új élet lehetőségeit hordozza magában. Mit látunk tehát? A bűn realitása és annak komolysága megóv minket attól, hogy a bűn felett könnyelműen napi rendre térijünk s önmagunk felett felmentő ítéletet gyakorol-junk. De viszont a minden eltemető pesszimizmustól megvédelmez az Isten kegyelmének bizonyossága.

A bűnbánat rajzában kiemelek még egy jellem-

vonást. A bűnbánat tartalmát — amint arra már rámutattam, — a bűn és a kegyelem határozzák meg. A bűnről azonban megállapítottam, hogy az nemcsak egyes cselekedet, hanem állandó bűnös állapot. Épen így megállapíthatjuk az isteni kegyelemről is azt, hogy az nemcsak egyes esetekben megnyilatkozó isteni jósgág, hanem állandó atyai érzelem. Épen ezért a bűnbánat ne legyen csak egyes esetekre szorítkozó, időről-időre felloibanó érzelem, hanem kísérje végig az embert élete egész útján, mint egy megszakítás nélkül végighúzódó, benső lelki állapot, s ezzel egybekapcsoltan mint állandó lelki munka.

Bűnbánat nélkül nincsen keresztyénség, nincsen életjavulás, nincsen igazi emberi élet. Felületes, lelki életében felszínes korunknak különös komolysággal kell hirdetnünk: új életet csak akkor élhettek, ha minden ember kidolgozza önmagában azt az igazi bűnbánatot, amelynek van komoly erkölcsi, érzelmi és akarati tartalma. Oda kell juttatnunk a mai kor emberét, hogy megutálja a bűnt, hogy megundorodjék attól a bűnös, érzéki élettől, mely a föld sarába lealjasított állatoknak és nem embereknek való, hogy felébredjen benne a tisztább élet után való vágyódás, hogy kezdjen éhezni és szomjúhozni az élet kenyere és az élet tiszta vize után.

3. A harmadik lépés az új élet útján: a *megtérés*.

Jézus folytatja a példázatot. A tékozló fiú így szól: „Felkelvén, elmegyek az én atyámhoz.”

Elmegyek! Megjelenik előtte a régi szülői hajlék. Megújul lelkében az apjával egybefűző gyermeki viszonya. Nem áltatja magát. Levonja bűnös élete minden következményét, látja a reá várakozó kötelességeket. Szolgák járnak-kelnek majd mellette, de neki nem lesz joga azok szolgálatát igénybevenni, szolgák között ő is szolgává lett. Körülveszi majd az apja gazdagsága,

a jólét gondtalansága, a megalapozott élet biztonsága. De ő semmihez sem nyúlhat, immár semmit se mondhat a magáénak. Néhány pillanatra fellázong a büszkessége. Amint indul, visszarántja a hiúság gőgje. Nem megyek! . . . Nem mehetek! . . . De azután a jobb élet után való vágyódás erősebb lesz benne minden-nél s végleg leszámol mindenkel. Bűnbánatához hozzá-adja elszánt akaratát: várakozzék reá bármi, ő elmegey az atyához! Felemeli fejét: elmegyek az én atyához! . . .

El tudsz-e te is indulni úgy, hogy mögötted hagyod régi életedet? Nem üres fogadkozásról van szó. Az elhatározás kivitelt és cselekvést követel. Számot kell vetned a régi élet hatalmával. A megszokás, az önzés, a bűnös vágyak és kívánságok ereje, a nagyravágyás és hiúság, a földi élvezet és érzéki gyönyörűség, a vagyon és hatalom csillogása, száz és ezer polipkarral átölel és azt mondja: ne menj!

Ha eredményt akarsz elérni, mindenekelőtt szívedet kell megtisztítanod. Tiszta szív az új élet útján világosság és erő. Azután erősítened kell lelked ama meggyőződését is, hogy régi életed helytelen volt s a kialakítandó új élet lesz az igazi. De csak félunkat végeztél mindezzel, ha ugyanakkor meg nem erősíted az akaratodat is s nem képesíted arra, hogy a régi élet megtagadásáért és az új élet megteremtéséért minden áldozatra hajlandó legyen.

De ez még csak az elindulás. Az a kérdés, meg tudod-e tenni végig az egész utat? Lesz-e elég akaratod hozzá? Sokakat megállít a kétségebesés.* már késő! Másokat a könnyelműség: még rá érek! Legyen lelkedben az új élet után való vágyódás erősebb a régi bűnös élet marasztalásánál és az Isten kegyelmének bizonyossága hatalmasabb a büneit megismerő lélek csürgedettségénél.

A bűnbánat nehéz, megalázkodást jelentő útja ne

vesszen tehát el az önsanyargatásba. Ne legyen az a lélek öngyötrése, hanem legyen lelki emelkedés. Ne nehezedjék acélibilincsként az emberi akaratra, hanem legyen a lélek szárnya, mely az embert isteni magasságokba emeli. A bűnbánat könnyén ragyogjon át az Isten kegyelme. A lelki fájdalom mellett erősödék az elhatározás, a bánat mellett a bizalom, a gyötrődés mellett az örööm, a kétség mellett a bizonyosság. Ez az igazi bűnbánat, mely egy lépés az új élethez vezető úton.

4. Még egy lépés van hátra, de ezt nem az ember, hanem az Isten teszi meg. Egy lépés, mellyel az Isten elénk jön: ez a *bűnbocsánat*

Egy ember megy az alkonyati verőfényben. Arcát leégette a keleti nap. Ruhája rongyos, lábszáraitól leszakadózott a bőrtalpat tartó szíj. Arca gondoktól barázdált. Szemében félelem és reménykedés kettős lángjai lobognak.

Egyszerre ismerőssé válik előtte a táj. Ott zöldell a szöllőshegy. A banán- és datolyafák közül kivilágít az örtoronyn fehér feje. Amott virít a lankás mezőség, ezüstszalagként csillog rajt a csermely liliomszegte ágya. Egy pillanatra megáll, körülnéz, azután további. Amint közelebb jut a régi hajlékhoz, megismeri a hazatérő nyáj kolompját s meghallja a kézidaráló együttemű hangját. Lépése lassúdik. Égő szemekkel mered a szülőházra, meg-megáll, megint elindul. Lassanként könny fátyolozza el égő szemét. Egyszerre lábagyökerezetten, hirtelen megáll. Fejét előreszegzi, tekintete egy pontra merevedik, lélegzete elakad. Ott a kitárt kapu előtt mozdulatlanul, előrehajoltan áll egy ősz ember, ki a messze utat fürkészti és vár, vár, ki tudja, mióta vár. Próbál feléje menni, de nem tud. Lába nem viszi tovább. Olyan mint a bűnbánat és kétségeesés útszélre állított márványszobra. Ebben

a pillanatban kétség és rémei között vergődve megérte, hogy a szükséges utolsó lépéstől már nem tudja megtenni. Az ő elszántsága, akarata, ereje már véget ért. Az utolsó lépés nem emberi, hanem isteni aktus. Ha ezt a lépést Isten meg nem teszi, úgy hiába valóvá lett a tékozló fiú minden eddigi gyötrelme és elhatározása.

De a Biblia elmondja, hogy az édesapja „megszánja őt”, lehajol hozzá, magához öleli, lecsókolja arcáról a fájdalom könnyével együtt a bűn porát. Nem tesz szemrehányást, nem dorgál, nem moralizál. Átölelke tartja és csókolgatja őt. így olvassuk: „Csókolgatja” őt. Szó nem hangzik, ember, világ hallgat. És mégis, a mennyégből csodálatos ének zendül, mintha fehér angyalszárnyak suhanásával ráhullna a földre az isteni szeretet himnusza. Pedig nem történt egyéb, hanem az új élet kapujához elérkezett az örök lelki utón egy szegény, bűnös vándor s az Isten kegyelme lehajolt a földre, hogy magához öleljen egy elveszett és megtalált emberlelket.

Csókolgatja őt! ... Az isteni szeretet túláradó bősége csókban hull a megtérő bűnös lelkére. Kiemeli a bűn fertőjéből, magához öleli és új életre képesíti.

Az első csók azt mondja: En elfogadom a te bűnbánatodat. Mit használna az ember minden lelki gyötörődése, mit használna jobb élet után való vágyódása, mit használnának álmatlán éjszakák önmarcangoló kínjai, égető szemrehányásai, a bűnbánat komoly átérvései, a megtérés nehéz útjának végig járása, ha az út végén elutasító mozdulattal állna előttünk az Isten s azt mondaná: Én nem fogadom el a te bűnbánatodat! Elismерem ugyan igyekezetedet, de vájjon megszünteti-e ez a te elkövetett bűneidet és bűnösségedet? Az Isten nem mondja ezt, hanem lehajol a föld porában vergődő tékozlóhoz, magához öleli és arcára hullatja a bűnbocsánat első csókját: Elfogadom bűnbánatodat!

Gondoljuk azonban meg, hogy a bűnbocsánat eme első csókja a mi bűnbánatunk kritikáját tartalmazza. Isten lelkedbe néz. Megvizsgálja érzéseidet, lemerí el-határozásaid komolyságát s mérlegre veti bűnbánatod értékét. Ha bűnbánatod külsőség csupán, melyből hiányzik a lélek megtérése, az Isten után való komoly vágyódás, hiányzik egy tisztább, nemesebb életre való törekvés, akkor Isten mint értéktelen képmutatást elutasítja bűnbánatodat. Azért vizsgáld meg bűnbánatodat, szedd szét alkotó elemeire, nehogy üres szóval helyettesítsd azt, aminek komoly lelki tartalommá, őszinte életíránná kell nálad lennie!

Ráhull a megtérő tékozló lelkére a második megbocsátó csók: szembe kerül egymással az emberi bűnösség nagysága és az Isten megbocsátó szeretetének végtelensége. A kettő ellentétét a második apai csók oszlatja el. Lehet az embernek sok és nagy vétke, az Isten szeretete a legnagyobb véteknél is nagyobb és megbocsátó kegyelme a sok vétket is képes elfedezni. A tékozló fiú apja nem panaszolja fel titokban elsírt könnyeit. Hallgat az átvirrasztott éjszakákról. Nem beszél félte dédelgetett reménységeiről és kora sirbahanyatlott álmairól. Hallgat mindenről és megcsókolja hazatérő fiát. Ebben a csókban meglátjuk az Isten megbocsátó kegyelmének végtelenségét. Ne félj, — szól hozzáink a csók,—az én szeretetem mindenél nagyobb!

Az Isten bűnbocsánatában nemcsak érzelmi mozganatok vannak, hanem erős bírói aktus is vegyül bele. Ez a kegyelembe fogadás. Bűnös vagy, vétkeztél, én azonban kegyelmembe fogadlak. Ezt jelenti az Isten harmadik csókja, mely nem beszél a múltról, hanem a bűnösnek Istenhez való jelenlegi viszonyára világít rá.

De amint összes vallási fogalmainknál, úgy itt is közel jár az a veszedelem, hogy az ember a bűnbocsánat fogalmába helytelen emberi tartalmat magyaráz bele. Mindenekelőtt figyeljünk arra, hogy a bűnbo-

csánat nem jelenti a bűn következményeinek megszűnését. Különösen nem jelenti a büntetés elmaradását. A bűn megtörtént. És vannak oly következményei, melyek nem szüntethetők meg s melyekben a büntetés jellemvonásai felismerhetők. Ezeket a következményeket el kell viselnünk. Ha vétkeztél, dacára bűnbánatodnak, vállalnod kell cselekedeted következményeit. Te hívtad ki, Te okoztad azokat. Csak felületes, felszínes vallásosság mondathatja az emberrel: az Isten bocsánatát kértem, ő meg is bocsátott s íme, mégis szenvendnem kell bűnömért! De különben is a büntetés célja a bűn megszüntetése s az ember megerősítése a bűn elleni harcra. A büntetés nincsen tehát ellen-tétben a megbocsátó szeretettel, sőt inkább sokszor a megbocsátó szeretet követeli és magyarázza a büntetést. Ép azért, mikor az Isten bűnbocsánatát kérjük és várjuk, ne áltassuk magunkat azzal a téves gondolattal, hogy a bűnbocsánat a bűn minden következményét megszünteti.

A bűnbocsánat az ember felelősséget sem szünteti meg. Amit cselekedtél, az megtörtént, és azt meg nem történtté tenni nem lehet. Ha az Isten lehajol hozzád és kegyelmébe fogad is, viselni tartozol cselekedetedért a felelősséget.

A bűnbocsánat azt jelenti, hogy az Isten megszünteti a bűn tőle elválasztó hatását. Szeretetével áthidalja a bűnös ember és az örökkévaló Isten közötti mély szakadékot, mint ahogy a hétfű szívárvánnyal összeköti a szemhatár két messzeeső pontját. Elvetett állapotunkból visszahelyez gyermeki méltóságunkba. Érdemetlenségünk dacára szeretetébe fogad, multunkat, bűneinket atyai kegyelmével eltakarja.

Egy rongyokba öltözött tékozló fiú áll az édesapja előtt. Kifosztotta a bűnös élet, koldussá tette saját vétkezése. Mi vár reá? Otthon már semmit sem

mondhat jogos tulajdonának. mindenét megkapta és mindenét eltékozolta. Szegényen, koldusán, kifosztottan áll bűnös élete romjain. Talán hiábavaló, erő telén az édesapja bűnbocsánata is, még az sem képes felnyitni előtte jövendő új élete kapuját!...

Ekkor hull homlokára az édesapja negyedik csókja. Ez a csók azt mondja: Visszaveszlek a velem való közösségből. Magamévá teszem gondodat. Lehetővé teszem új életedet. Adok célt, erőt, életlehetőséget. Kiemellek bűnös múltadból és megmentelek téged a jövendő számára! Ez valóban így van! Isten bűnbocsátó szeretete az egyetlen kulcs, mely a megtérő bűnös előtt megnyitja jövendő életének kapuját.

A bűnbocsánat eme motívuma fejezi be az új életet.

Visszatekintve az új élet útjának egyes állomás-helyeire, látjuk, hogy az út két részből áll: Az első rész emberi, a második pedig isteni aktust követel.

Csak akkor juthatunk el az új élet kapujához, ha önmagunkon elvégeztük azt az előzetes lelki munkát, melyre okvetlenül szükségünk van: a bűnmegismerést, bűnbeismerést, bűnbánatot, megtérést. Isten követeli tölünk ezeket a feltételeket. Tehát ezek veled szemben támasztott követelések. De épen úgy, ez az emberi aktus az új élet lelki feltételeit is képezi. Az Isten bocsánatát csak akkor keresheted igazán és csak akkor értelmezed helyesen, ha annak keresésére és elfogadására igazi bűnbeismeréssel, igazi bűnbánattal és megtéréssel komolyan elkészültél. Ezen lelki feltételek nélkül tehát nem nyerheti el egy ember sem azt az isteni aktust, melyet az Isten bűnbocsátó kegyelme jelent az ember számára.

Az új élet felé vezető út áll előttünk. S amint végigtekintünk előrevezető fázisain, megértjük, hogy ez az út állandó, erős, önfegyelmező lelki munkát

követel az embertől. Csak az mehet rajta végig, kiben van önvizsgálás, lélekéberség, erős akarat és Istenbe vetett bizodalom.

Az út elején egy ember állt a sötét szürkületben. Éjszakából indulj Te is nagy sietve! És úgy menj a bűnbeismerés, a bűnbánat, megtérés útján, hogy zeg-zugos mellékösvényeken, lelket vesztő szakadékos sziklatüremlésekben, gyökérverte erdőségek sötétségében soha el ne veszítsd az egyedül helyes irányt. Hogy az új élet útján megérkezzél az új élet kapujához, ahol téged is régtől fogva várva vár a te Istened bűnbocsátó kegyelme.

III. Az új élet.

Ég és föld találkoznak. Az új élet emberi és isteni feltételei egyesülnek egymással, midőn az atya fel-emeli a föld porából megtérő fiát. Megismétlem, hogy az új élet előfeltétele: a régi élet megtagadása, a régi bűnök megbánása, kiszakadás a régi világból s az Isten kegyelméhez menekülés.

Az atya válaszol. Válasza nem csengő-bongó beszéd, hanem cselekedet. És pedig a kegyelem cse-lekedete. Ez az új élet lehetősége. Az isteni kegyelem elnyerésének feltétele pedig az, hogy a bűnt meg-értjük, hogy tisztább, jobb élet után vágyódunk. Ha ezt a feltételt megvalósítjuk, akkor az Isten lehajol hozzáink, bűnünket megbocsátja, irgalmasságával betakartat, gyermekévé fogad s egy tisztább, boldogabb élethez erőt ad.

Új élet ma is csak ott fejlődhetik, ahol a megbocsátó kegyelem és a bűnbánó vágyódás könnyei összefolynak. Emberkönny nélkül sohasem alakulhat ki új élet. Aki azt képzeli, hogy az élet verőfényes út, simára gyalult parkett, amelyen akadálytalanul

végigsétálhat, az teremthet magának kényelmes életet de lélekemelkedettséget, lélektisztulást senki sem temethet. Az új életet senki sem kapja készen máról-hoínapra, csodamódra, minden gyötrődés és lelki fájdalom nélkül. Az új élet lélekvergődésben, a szív gyötrelmeiben születik meg. A tisztább életért szenvedés velejárója az élet és a lélek nemességének. Félek is attól, ki sohasem érezte a bánat lehelletét, ki mindig örökök verőfényben jár s nem rejteget lelkében csendes temetőkertet. Rendesen átlagember, ki megalkuszik a világ szerint Istenkel és önmagával. Mosolygását az élet változása adja és nem saját lelke, könnyét ökölütés váltja ki és nem a belső élet válságai. Hiányzik belőle a nemes vágyódás, a tiszta emberi akarás, a legszentebb emberi eszmény. Aki sírni tud maga felett és lelki válságokat szenved át, az az új élet kapujában áll s tavaszi erők áramlását érzi. Áldott könnyek, melyekben gyöngyszemekké nemesednek lelkünk fájdalmai! Ne féljünk a konynektől, sem pedig a szenvedéstől! Tanuljunk meg sírni és merjünk szenvedni önmagunk fejlődéséért. A tékozló fiú lelkében homályosan élt az ő kialakuló új életének tudata. Tudta, hogy régi, bűnös életét nem folytathatja. Nem is akarja folytatni! Hiszen nemcsak a kenyéréhség, a rongyokban szégyenkezés, hanem egyszersmind a lelki megcsömörlés és az új élet után való vágyódás vezeti haza. Azt is sejti, hogy régi otthoni élete sem térhet többé vissza. Eljátszotta jogát arra, hogy úgy éljen, mint annakelőtte s a fiú természetes régi jogain építse fel új életét. Érzi, hogy az „élet nem palatábla”, melyre játékos kézzel könnyen törlődő krétával meghúzzuk cselekedeteink vonalait, hogy azután megint néhány bánatkönnyel tisztára mossuk, hanem kemény márványtábla, melybe cselekedeteink letörölhetetlen vésővellel mélyeszkednek. A futóhomokról letörölheted, amit ráírtál és azt mond-

hatod: nem így akarom, máskép csinálom! De életed cselekedett nem teheted meg nem történtekké, hanem viselni tartozol azok következményeit. Ezt megsejtette a tékozló fiú. Sejtelme azután édesapja szavaiban világos tudattá vált.

A példázatot Jézus így folytatja: „Az atya pedig monda a szolgáinak: Hozzátok ki föltöző ruhámat, adjátok fel reá és húzzatok gyűrűt a kezére és sarut a lábaira”.

Az édesapa saját ünneplő, föltöző ruháját készíteti elő fia számára. Nem a fia ruháját. A saját magáét. És a fiú nem kiálthat közbe: Ne az édesapám, hanem az én ruhámat hozzátok! Ne az édesapám gyűrűivel ékesítétek kezeimet, hanem az enyémekkel! Nem kiálthat közbe, mert jól tudja, hogy neki sem ruhája, sem gyűrűje, sem semmije az apai háznál nincsen. Neki nincs követelni valója. A fogadtatásnál nem éri szemrehányás, sőt inkább csodálatos megbocsátó szeretet hajol le hozzá. A feléje hangzó szó is csupa kegyelem és mégis, vagy talán épen ezért, minden, amit lát és hall, ítéletté válik felette. Megérti azt a nagy igazságot, hogy a megtérő ember új élete nem a jog, hanem a kegyelem alapján áll. Minden, ami körülveszi: gazdagság, kincs, életszépség, nem az övé, hanem az Istené, ő pedig mindez Isten ingyen való kegyelméből élvezи és használja.

Az új élet tehát a bűn halálánál és az Isten kegyelménél kezdődik. A régi élet bűnben való élet. Elszakított Istantól, megtörte vagy meggyengítette bennünk az isteni szellem hatásait. A bűn eredménye: a halál.

„De az Isten gazdag lévén irgalmasságban, az Ő nagy szerelméből, mellyel minden szeretett, minden, kik meg voltunk halva a vétkek miatt, megelevenített együtt a Krisztussal. (Ef. 2., 4—5.)” A régi élet tehát

a bünnek való meghalással végződik és az új élet az isteni kegyelemnél kezdődik. Pál apostol mélyiséges bölcseséggel mondja: „Meghaltatok és a ti éltetek el van rejte a Krisztussal Istenben. (Kol. 3., 3.)” Ami elrejtett életünk! A tenger drágagyöngye, melyet rettenetes víztömeg mélyéből fel kell hoznunk. A bánya aranyérce, melyet meg kell keresnünk s a hitvány körétegek közül ki kell kalapálnunk. A kérdések egész raja ostromolja lelkünket. Honnan veszed életed nagy vonalait? A kontúrokat, melyekben elhelyezkedel, az irányt, melyet követsz, az elveket és mértéket, melyeket alkalmazol? Semmivel sem törődve élsz máról-holnapra, vagy pedig filozófus és életbölcselő vagy? Eklektikus, vagy eudaimonista? Micsoda hatásokat engedsz érvényesülni lelkedben és életedben? Igazságokat, meggyőződéseket, melyek egyéniségedet, jellemedet és életedet márványkőbe vészt képpé teszik, vagy pedig viaszbab leszel a nagyipari üzemet megvalósító társadalom kezében? Nincsen egyéniséged, hanem szótlanul, tehetetlenül elfogadod mindenzt, amit rád erőszakol a meggyőződést, erkölcsöt, elveket kigúnyoló, máról-holnapra megváltozó társadalmi fell fogás? A kérdéskomplexumban felrajzó problémákat biztos kezekkel vezeti le Pál apostol, mikor azt mondja, hogy a Te életed a Krisztus által az Istenben van elrejtve. Ez a Te új életed. Együtt élsz a Krisztussal! Egyetlen élethivatásod abban áll, hogy a Krisztusban rejtőzködő új életedet megkeresd, fölépítsd és éld végig.

Ebben azután adva van az új élet tartalma is.

A Krisztussal való közösségen magasabb jelen tőséget nyer az egész élet. A tékozló fiú eddig önmagáért élt, most pedig az apjáért fog élni. Szive, lelke, munkája, fáradozása, vágya, akaratereje, minden minden az apjáé. Eddig elfogult, önző, egyéni, földhöz tapadó életet élt. Most valami magasabb életszempont és valami egyetemes jellemvonás illeszkedik életébe.

A bűnös élet mindig az ént állítja az élet középpontjába, Föléje emelkedik az Istennek: követei, párancsol, isteni akaratot mentagad, elégedetlenkedik, Föléjeemelkedik embertársainak s ezekhez való életviszonyában is csak a saját maga érdekét keresi. Teljesen átjárja és megfertőzi az önzés. Úgyannyira, hogy az emberek értékét is a hasznuk szerint ítéli meg.

Ezzel a régi élettel szemben az új élet egészen új értékelméletet állapít meg. Az ember fölé helyezkedik az Isten. Egocentrikus világnezet helyett theocentrikus életírányt alakít ki. Az élet az Istantól nyeri értékét és jelentőségét. Nem az, hogy mit képzelsz magadról, hanem hogy mily erővel képviseled életedben az örökkévaló isteni eszményeket. Ezen a magaslaton eltűnik az önzés és kicsinyesség s az élet hatalmas, nagy isteni vonalai érvényesülnek. Kicsinyes önérdékek, apró vágyak, leplezett törekvések elhalnak. Megérzed, hogy végtelen nagyra hívott az Isten, Talán a társadalom, az emberek milliói nem látják a te nagyráhivatottságodat, de azért te tudod, hogy felőled nagy az Isten rendelése. Tudod, hogy nem lehet nagyobb élethivatás, mint midőn az ember Istenért él s a Krisztusban elrejtett új életet megkeresi és kidolgozza!

Az új élet ama jellege, mely szerint tartalmát az Istenhez való viszony állapítja meg, biztosítja az ember igazi életméltságát. Miben keresik az emberek életméltságukat? Vagyban, tudományban, hatalomban, hivatali, vagy társadalmi állásban, befolyásban, tekintélyben. Pedig minden elmúlandó érték. Az igazi emberi méltóságot csakis az Istenrel való közösség biztosítja. A kegyelem bennünket Isten munkatársaivá tesz. Hatalmas igazságot kiáltott Pál apostol az emberiség lelkébe: „Immár nem vagytok jövevények és zsellérek, hanem polgártársai a szenteknek és cselédei az Istennek. (Ef. 2., 19.)” Szédítő méltóság! Kaotikus

bizonytalanságban formálódik előttünk az Isten világkormányzó munkájának hatalmas koncepciója. Akár mily kicsiny parányai legyünk is a hatalmas világ-mindenségnek, értéket jelentünk. És pedig egyedül való értéket az Isten előtt. Nem földi, nem hívságos emberi, hanem a lényeget biztosító isteni mérték szerint nyer megállapítást a mi emberi méltóságunk. Az örökkévaló Isten világkormányzása jogot, igazságot, lelki értéket, szeretetet, tiszta boldogságot, a természet és az élet megdicsőülését, fejlődést, életérték emelkedést akar biztosítani. Ezek a vonalak hozzátaroznak az Isten világkormányzó programjához. És mi nem élünk ezen a programon kívül, hanem benne vagyunk ebben a munkaprogramban. Az Isten nemcsak velünk, hanem általunk akar cselekedni. Velünk és általunk akarja megvalósítani az Ő isteni célgondolatait. Mi az Isten munkatársai vagyunk. Ez a legnagyobb emberi méltóság.

A tékozló fiú azután megrajzolja az új élet korlátait is. Tisztában van azzal, hogy ezután más lesz az élvezete és a gyönyörűsége. És pedig nemcsak azért, mert más életkörülmények között kell elhelyezkednie, hanem mert ő maga is más követelésekkel lép fel az élettel szemben. Életválságaiban megtanulta, hogy van örökkévaló lelke s az igazi boldogság az, mely a lélek örökkévaló igényeit táplálja. Megismeri a munka értékét. Az ösztönök és indulatok felett való uralkodás boldogságát. Leszámol a szenvedéssel, nyomorúsággal, magával a halállal. És megtanulja azt, hogy új életének korlátát minden életkörülmény közt és minden életviszonylatban az apjához való közössége állapítja meg.

A te új életedben is az Istennel való életközösség a korlát. Élvezetedben minden szabad, de semmi sem a lélek rovására. Kótelességteljesítésed mértéke és minősége szintén Istennel való közösséged szerint

igazodik. Isten nélkül munkád kényszermunka, lélek nélküli kenyérbiztosító verejtékezés. Istennel való közösségen pedig munkád hivatás, lélek odaadás, egyéni-séged kiépítésének Isten adta eszköze. A szenvedés és a bűn az Istennel való közösségen is felkeresnek. De akkor is minden átragyog az egyetlen bizonyosság: az Isten kegyelme. Van szerető Atyánk, van Megváltónk, vannak örökkévaló eszményeink és életigazságaink és van minden jónak végső diadala. Az életboldogság arculatja is megváltozik. Nem sorskedvezés, nem életelőny, nem külső ragyogás és szerencse. Nem különálló életjárulék, nem a jótselekedet jutalma. Boldogság maga az új élet. Nézni a gabona növését, hallani az erdő zúgását, látni az élet ezernyi tarkaságát, az emberek küzdését, örömet és szenvedését, szeretni, megbocsátani, jót akarni, látni a csillagos eget és látni, sőt bizonyosan tudni, hogy felette Isten van, aki éltet és megtart. Ez maga az igazi boldogság. Az Istennel való életközösség mindig boldogságot teremt. És ha nincsen is kitörölve az életből a szenvedés, a kísértés, a csalódás, ha nyomon kísér is a lassú fejlődés keserűsége, a hasztalan munka fájdalma, mégis mindez nem érinti a mi igazi boldogságunkat. Az ember föléje kerül saját életének. Mint valami nagy, fekete víztömeg, lábai alatt viharzik el az élet folyama. Törött deszkadarabokat, egy-egy élet emlékeit és roncsait sodorja magával. De mi felette állunk a zúgó vizeknek s minden változást abból a szempontból nézünk és értékelünk, hogy mennyiben hozza világosságra az Istenben elrejtett életünket.

Az új élet által csodálatos lelki egyensúlyozást sajátít el az ember. Új nézőpontokat érvényesít az élet eseményeivel szemben. Új értékelményet szerint mérlegel s mindezzel együtt új lelki erőket érvényesít életében. minden szenvedés és csalódás, betegség és nyomorúság felett csodálatos benső biztonság foglalja

egysége a lélek legdrágább érzéseit. Ez a lelki egyensúly megóvja az embernek Istenbe vetett bizodalmát, az igazságba és szeretetbe vetett hitét. Akármilyen történék is a rajta kívül eső világban, az ő benső világa megmarad. Meg vagyok győződve arról is, hogy ez a lelki egyensúly az idegélet egyik legfőbb támaszát képezi. Nem volna annyi roncsolt idegzetű, beteg lelkű, meg nem értett életet élő szerencsétlen ember, ha a lelki életben meg lenne az Istenbe vetett feltétlen hitnek és bizodalomnak ama köpillére, mely mint az erős bolthajtás, a külső élet minden megterhelését el tudja hordozni.

IV. Az új élet erői.

Akarod-e ezt az új életet? Akarod-e a maga egyszerűségével, nemes vonalaival, küzdelmeivel, lemondásaival? Avagy előnyt adsz a régi életnek, a gyönyörnek, az érdek uralmának, annak a félértékű életnek, mely ég és föld közötti határozatlanságban folyik le, minden akar: világot és mennyet, testet és életet, Istant és az ember istenségét, de épen azért nem is nyújt semmi másat, hanem csak csenevész, félbemaradt, értéktelen féléletet?

A tékozló fiú felemeli fejét: Akarom! . . . Válaszában, mint a szimfonikus műben a panaszos zengésű mély hegedű hangja, benne sír a múlt feletti bűnbánata, de egyszersmind belézendül önmagába vetett felujjonganó hite s az Isten bűnbocsátó kegyelmébe vetett rendületlen reménysége. Akarom! . . .

Belépnek a kapun. Odabenn ünneplőbe öltözött minden. Asztalok terülnek, szolgák sürgölődnek, szomszédból, távolabbról jóbarátok jönnek. Kezdődik a vigadozás. S az asztalfön, a boldog édesapa mellett, ott ül az apja ünneplő ruhájában, az elveszett és megtalált fiú. Kezén fénylel ragyog az édesapja drága-

köves aranygyűrűje. Szíve körül csodálatos melegség játszik. Akárhova néz, mindenünnen szeretet sugárzik feléje. A felszolgáló cselédek szolgálatkész mozgása, a jóbarátok feléje röppenő meleg tekintete, az édesapja szótlan boldogsága. És mégis lassanként valami kínzó sejtelem száll lelkére. Tavaszi homálytalan napvirradta után hirtelen aláereszkedő sűrű köd. Akarom! . . . mondogatja lelke. Akarom! . . . mondogatja újra és újra. Hirtelen félelem reszketi meg lelkét. Akarom, de vájjon tudom-e? Az akaratom megvan, de van-e erőm? Az elhatározásom erős, de lesz-e a megvalósításhoz képességeim?

Az életbölcselők egy része az új élethez szükséges erőt magában az emberben keresi. Az egyik csoport azt gondolja, hogy elegendő az ismerőtehetség kiművelése. Sokrates szerint az a fontos, hogy az ember ne merüljön ki hiábavaló spekulációkban, hanem igyekezzék megszerezni a helyes ismereteket, mert a helyes ismeret a helyes cselekvés feltétele. Ha hiányzik a helyes ismeret, akkor beáll a gondolkodásbeli és cselekvésbeli tévedés. A gonosz indulatok felébresztése csak akkor lehetséges, ha hiányoznak ^ helyes ismeretek. Az erény is nem más, mint a helyes ismeret gyakorlati megvalósítása. A jellem pedig nem egyéb, mint megacélosodott ismeret. így gondolkodik Sokrates s a modern emberek gondolkodásában is fel-felcsillog egy-egy sokratesi gondolat, fájdalom, nem annyira mint bölcseség, hanem inkább mint az ember értelmi képességének túlértékelése.

Plato a léleknek az érzéki vágyak alól való felszabadulásában látja az új élet lényegét. Az életet nem tisztíthatja meg semmi más, hanem csak az embernek önmagába való visszavonulása és a lélek nyugalma. Az életátalakulást szerinte öt dolog jelzi: 1. mérték, mely megvédelmez a túlzás ellen; 2. harmonia, mely a hiány nélküli életet biztosítja; 3. érte-

telem és belátás, mellyel harmóniát és mértéket viszünk életünkbe; 4. tudomány és művészet; 5. az erényekből, a megismerésből származó örökm.

A modern intellektuálisták között is sokan gondolják, hogy az élet megjobbulásához elegendő a pontokba foglalható feltételek sorozat, egy kis lelki nevelés, önfegyelmezés, az intellektuális képesség fokozása, a tudomány, a művészet, a szellemi élet igazságának és szépségének okos felhasználása.

Az új élet kialakításánál tényleg van szerepe az értelmi képességek. Ezt el kell ismernünk. De épen úgy érezzük azt is, hogy amit az intellektuális képesség nyújt, az még nem életerő és amit ezzel megteremteni tudunk, az még nem új élet. A finomodott intellektuális képesség teremthet szubtilis lelki életet, filozófiai elmélyülést, a kiválasztottaknak osztályrészül jutó szellemi emelkedettséget, de ez még korántsem jelent egyet az új élettel.

Hasonlóképpen egyoldalú irányban keresik az új élet problémájának megoldását azok, kik az érzelmi és kedély kiművelésére vetik a fösülyt. Ezekkel szemben is csak egyet mondhatunk: az ember érzelmi világa rendkívül fontos, az életet formáló erők szempontjából jelentősége igen nagy, de semmiféle megfinomodott érzellem, vagy elmélyült kedély nem tudja megadni az embernek azt az életerőt, melyre az új élet kialakításánál szüksége van.

Épen így tévednek azok, kik az új élet teremtő erejét tisztán magában az emberi akaratban keresik. Bizonyos az, hogy az ember hozzájárulása, elhatározása, lelki erejének megfeszítése nélkül új élet ki nem alakulhat, de az is bizonyos, hogy tisztán ez az emberi akaraterő nem lehet elegendő az új élet megteremtéséhez.

Sokan egybefoglalják az értelmi, érzelmi és akarat-tényezőket s olyan életjobbító, önfegyelmező életrend-

szert konstruálnak, mint aminőt például Franklin életéből ismerünk.

De hát vájjon ez volna az új életet biztosító erő? Ez ad megnyugtató feleletet a lélek mélyén égő ama kérdésre, hogy, ha akarom az új éleiét, vájjon tudom-e azt megvalósítani? Elegendő az, hogy meditálj, gondolkodj, ítélj, következzess, légy önfegyelmező, állhatatos, bátor és erős akaratú? A kérdésekre csak egy válaszunk lehet: mindezen módszerek szerint lehet elérni életemelkedést, külső javítást, életdíszítést, de olyan életjobbulást, mely az ember és az élet benső lényegét érinti, nem lehet elérni. Ezen állítás helyességét az ember lényegének helyes felfogása dönti el.

Miben is áll az ember lényege? Két emberkép, viaskodik lelkünkben: a régi és az új ember képe. Amit Pál apostol az Efezusi levél 4.-ik részében leír, az az ember lelki fejlődésének harca. A régi emberkép „erkölcsi érzés nélkül él”, bünre adja magát, csalárdzság, érzékkiség veszi körül. Az új ember „megújul az ő elméje szerint”. Megtalálja örökkévaló emberi hivatását: a mulandóságban az Örökkévalót szolgálja. A Krisztus testét építi. A felebaráti szeretetet munkálja. A jóságért, az igazságért él. A régi ember a σαρξ, az új ember a πνεύμα uralma alatt áll. És az új ember csak a régi ember legyőzése után épülhet ki. „Vétközötték le a régi élet szerint való ó embert. Öltözétek fel amaz új embert, mely Isten szerint teremtettet igazságban és valóságos szentségben.” A régi éssíaz új élet közbevetése tehát nem oldható meg egy kisj külsőleges tatarozással. Nem külső díszítésre van szükség, hanem az ember benső átformálására. Filozófiai rendszer, történelmi funkció, akarat-koncentrálás nen) elegendő.

„Szükség néktek újonnan születnetek”, mondja a Krisztus. Ujjászületés nélkül nincsen új élet Aki enélkül akar új életet teremteni, az önmagát áltatva

megalálhatja a szót, de az igazi élettartalom és életeredmény nélkül. Mert az új élet Istenhez térés és Istenben megnyugvás. Tehát egy életelv megalálása és ennek az új életelvnek az életünkbe való beiktatása. Megszününk az érzéki világ szolgái lenni és egy lelki birodalom munkásainak tesszük magunkat. Az isteni kegyelem által a világkormányzó Isten munkatársaivá leszünk. Nem vagyunk tehát kiskorú gyermekek, vagy az apai akarat szolgalelkű hódolói, hanem erős hitű, kiépített megyőződésű, felnőtt emberek vagyunk, kik életük és cselekvésük normáját az isteni törvény és a lelkiismeret összecsendülésében s emberi méltóságukat önmaguk szabad odaadásában találják meg.

Az új élethez tehát isteni erőre van szükség. Ez az erő megtartó és megújító hatású. Az újjászületésnek nincsen mágikus hatása és nincsen örök érvényessége. A jót, a hitet fenntartja az emberben és megérőíti az Istenrel való közösséget. A kísértés azért megmarad. A bűnös ösztönök és vágyak azután is felébrednek az ember lelkében. Megkíséri az ember saját magát. Es a körülötte lévő világ is száz és ezer kísértést rejt magában. De az Isten erőt ad a jóban való megmaradásra. „Boldog ember az, aki a kísértésben kitart, mert minekutána megpróbáltatott, elveszi az életnek koronáját, amit az Úr ígért az Öt szeretőknek.” (Jak. 1., 12.) Sőt az új életnek külön kísértései is vannak. Az elbizakodottság, mely saját megtértséget állandó, befejezett dolognak tartja. A mások fölé emelkedő lelki gőg, az alázatosságban felfuvalkodó lelki büszkeség. Elfelejtése annak, hogy amint rész szerint van bennünk az ismeret, úgy a teljes tökéletességet nem érhetjük el.

A tékozló fiú lelkén minden nyomasztóbb lesz az aggódás nehéz, szürke köde. Nem bírja el a falak között hullámzó ujjongó öröömöt. Kilép a szabad ég alá. Ajka öntudatlanul ismételgeti: akarom, akarom, de vájjon

tudom-e? . . . Szeme lázban ég. Nem áll sokáig csüggedve, kishitűen, egyszerre melléje lép az édesapja. Biztos, bátorító szorítással megfogja kezét és szól hozzá: „Elég néked az én kegyelmem!” Csak egy rövid mondat: Elég néked az én kegyelmem! ... és mégis csodálatos erők zsendülnek belőle: emberi nagy bátorságok, merész elhatározások, diadal-bizonyosságok, csendes megnyugvások. „Elég néked az én kegyelmem!” . . . ismételgeti újra és újra a tékozló fiú. Azután bizakodva felemeli fejét s erős hittel belenéz az atya szemébe.

Az Istenkel maradás a mi új életünk ereje. Ez azonban teljes lelki közösséget jelent. Az Istenhez tartozás formai külsősége nem oldja meg a kérdést. Nem elég a külső egyháziaskodás. Keveset ér az életnek a külső vallásosság üveggyöngyeivel való feléítése. Igazi élet-átadásra és élet-átvételre van szükség. Új élet csak Istenben lehet. S az Istenben való új életet csakis Jézusban és Jézus által teremthetjük meg.

Az új élet eme feltétele az egyházhoz vezet el bennünket. Az egyház a Krisztus teste. Nem emberi organizáció, hanem isteni organizmus. Feje az élő Krisztus. Nem kell egyebet tennünk, hanem az egyház eme bibliai meghatározását a maga konzervenciában vezetnünk s az új életre vezető gyakorlati követelések egész sorozata tárul fel előttünk. Ha az egyház feje a Krisztus és mi a Krisztus testéhez tartozunk, akkor kell, hogy az O gondolatai irányítsanak, az O akarata parancsoljon, az O célkitelései szerint az O szolgálatában értékesítük összes testi és lelki erőinket. Általunk a Krisztus világátalakító és megjobbító életprogrammának kell teljesülésbe mennie. Mi az ő élő testének élő szervei vagyunk. Gondolatot, irányítást, erőt tőle nyerünk. Emberi méltóságunk az új életben épen a neki szolgálásban van megadva. Alárendeljük magunkat Jézusnak és ezáltal emelkedünk fel emberi méltóságunkba.

Az egyház a Krisztussal kapcsol össze bennünket. Épen azért az új élet kialakításánál nem nélkülözhetjük az egyházat. Különben is az emlék száz és ezer kötelékeivel tapadunk hozzá. Betüket jegyez lelkünk fehér lapjára. Formálja jellemünket. Nemes irányzata tiszta fürdőjében megtisztítja érzelmeinket. Kicsoda tudná számbeli értékre átszámítani, hogy mit jelent a régi templom hatása az ember lelkére és életfejlődésére? A régi templom, a régi orgonaszó, a régi harangkondulás. A hosszú, fehér boltozatos templom alatt szétáradó isteni ige. Az a gondolat, hogy ebben a templomban kereszteltek meg. A konfirmáció s az esküvő emléke. A nehéz ólomsúlyú gondolat, mely Isten igéjével együtt a koporsó mellett hullott lelkünkbe. De egytől-egyig az egyházzal, a lelki édesanyával forrasztja össze lelkünket és életünket.

Már most az a kérdés: mit jelent az egyház a te életedben? Lelki édesanyád, kinek emlőjén nevelkedtél, beszédes ajkán csüngesz, kinek nemcsak kimondott akarata, de szelíd tekintete is kormányozza elhatározásodat és cselekvéseidet? Édesanya, kitől új erőt, nemes indítást, vigasztalást, megtartást, életirányt, célkitűzést kapsz? Kihez az élet csalódásai között visszatérsz, hogy ölébe rejtsd könnytől ázott arcodat s keze simításától bízóbb és jobb légy, mint annakelőtte voltál? Vagy életedben elszorvadt az egyház jelentősége? Korlátnak érzed, mely felfogásod szabad szárnyalását lehetetlenné teszi? Nehéz sziklatömbnek, mely rágordül egyéniséged szabad fejlődésére, bilincsnek, mely zörögve sír szabadságot követelő lelkeden? Talán szüknek érzed a templomot s feldöntöd falait, mert azt mondod, hogy neked sem egyházra, sem templomra nincsen szükséged, mert te magad is meg tudod teremteni az Istenkel való életközösségedet. Ebben az esetben az egyház számodra nem jelent semmit sem. Egy rajtad kívül álló valami,

nem isteni organizmus, hanem csak emberi organizáció. Lelkednek hozzá semmi köze. Csak külsőleg tartozol hozzá. Beleszülettél, külsőleg benne vagy, ennyi az egész.

Ha az eddig elmondott okfejtést nyomon kísérted, úgy csak egy elhatározás ébredhet lelkedben. Új életed biztosítására isteni erőre, az isteni erő biztosítása céljából az Istenkel való életközösségre s ennek biztosítása céljából az egyházzal való élő kapcsolatra van szükséged. Mert erőt csakis az egyházhhoz való benső hozzátartozás adhat. A modern ember tragikus tévedését látjuk abban, hogy elbizakodott felvilágosodottságában egyáltalában nem értékeli az egyház óriási jelentőségét. Formasággá teszi az egyházban való életet, a hit és szeretet közösséget, amint spekulációjáva teszi magát a vallást is. Világnézetté degradálja a vallást, meghagyja belőle minden, ami mint gyakorlati életbölcseség érvényesülésre találhat az ember életében. Ellenben kikapcsol belőle minden, ami a lélek üdvösségenek kérdéséhez tartozik. Pedig az új élet az isteni kegyelem alapján álló élet. Biztosítéka a Krisztus megváltó személye. Tehát egy történelmi személy. Egy történelmi tény és nem filozófiai szertefoszló spekuláció.

Aki hitével Jézust megragadja és benne él, az új erőt nyer az új élethez. Ez az igazi keresztyén élet. Kivirágzik, mint az életerős fa és gazdag gyümölcsöket hoz. Az egyház és Krisztus nélküli vallásosság ellenben csak üres látszat-érték: a lélek és élet megjobbítására nem képes. Mit ér az, ha néhányha templomba megy? Ha nagy ünnepek kötöttében ülsz családod régi megszokott helyére? Mit keresel tulajdonképen a templomban? Gyönyörködtető, szép ünnepi szónoklatot, vagy Isten akaratának kijelentését s az Ő szent igéjében hozzád intézett parancsolatát? Gondolsz-e arra, hogy a templomból csak akkor vihetsz

magaddal értéket, ha a templomba vittél is magaddal értéket a lelkedbe zárva. Neked erre van szükséged: a mennyei Atya erejére és kegyelmére.

Az Istennel való állandó életközösséget nem adhatja meg kizárolag a templom és a külső egyházias élet. Állandó kapcsolatot csak akkor teremthetsz, ha Isten szavát minden nap hallgatod és az ő akaratát minden nap keresed. Ez az élet forrásához: a Bibliához vezet téged. Tedd azt életkönyvvé, olvasd minden nap és erősítsd általa lelkedet. Tárd fel szívedet Isten előtt alázatos, őszinte, buzgó imádkozásban. De imádságod ne legyen csupán kiáltó szó és finomra csiszolt szónoki beszéd, hanem legyen lelked őszinte megrendülése és szíved felsőhajtása az Istenhez. Ne akard emberi terveid és vágyaid szerint kihasználni az örökkévaló Istant. Ne kapcsold Istenbe vetett hitedet ahoz, hogy egy-egy kérésed teljesülésre talál-e? Az imádság meghallgatása és a kérés teljesítése nem egy és ugyanazon dolog. Hanem igenis tanuld meg az úri szent imádságot nemcsak szavai, hanem mélységes értelme szerint is. Amint kéréseid isteni bölcseség szerint nyertek elhelyezkedést, úgy tarts bölcsen rendet az Isten elé terjesztett kéréseid sorrendjében. Először az Isten, azután az ember. Első a lélek, azután a test. Ha megtanulod az ilyen lélek szerinti imádkozást és imádkozásod szavára megvárod az Isten válaszát is, — hogyha pedig az Isten igéjét minden nap olvasod, hogyan hallanád meg akkor, midőn Istened szól te-hozzád — akkor mindezzel erősíted Istennel való állandó életközösségedet. És akkor ebből az életközösségből nyered azt az állandó új erőt, mely az Istenben való új élethez szükséges.

Mindezt elmondotta a tékozló fiúnak az édesapja erős kézszorítása és csendes szava: „Elég néked az én kegyelmem!” Ha Istenben tudunk élni, akkor lehet a régi élet visszatérő kísértése akármily erős, minden-

találunk az új élethez erőt az Isten kegyelmében. Nekünk is elég az Isten kegyelme.

A végén ismét egy ember áll a reggeli napsütésben. Körülötte oszladozik a sötét éjszaka. A hajnal fehér keze alanyul s csendesen szétlebbenti a felhők fekete kárpítját. A hegyerinc mögött piros sáv színesít az ég alját. Most kél a nap. És az ember maga mögé tekint. Kénesőbe temetkezett Sodomát lát, a bűnök elsülyedt városát, a szenvédélyek kárhozatában összeégett bűnös életet. Lelke megrázkódik az emlékek súlya alatt. Azután maga elé tekint. Mi vár reá? Négy fal rabsága, apai parancs önkénye, szolgaság járma? Nem! ... A reggeli nap keltében megvilágosodik előtte az udvarház. Napsugár hull a munkaeszközökre, az emberi küzdés és reménykedés bizonysságaira. S amint rátekint az édesapjára, észreveszi, hogy nem a kelő napból, hanem az édesapja lelkéből hull mindenre világosság. Az édesapja erős keze, az édesapja megbocsátó, új életre vezető, meleg tekintete! Kiegyenesíti meggörnyedt fiatal testét. Megérzi, hogy az atyával való közösségre lépés néki nem a gyálmoltalanok mankója, nem a múlt sebeinek kötözéke, nem a szentimentalizmus balzsama, hanem erő, cél, boldogság. Élete nem rezignáció, bár bűneit átérszi és fájlalja, nem passzivitás, bár tudja magában való erőlenségét, hanem teljes aktivitás: egy új életnek akarása.

Kicsoda ez az ember? Nem álomhős, nem regealak. Nem „Senkinek” hívják. A neve „Mindenki”. Én, te, mindenki. Az örök ember.

Te légy ez az ember! Te állj meg bizakodó szívvel, sötét éjszaka után a reggeli napsütésben! Te számolj le a bűnös régi élettel s te keresd az Isten kegyelmében biztosított új életet!